

Economisch - Statistische Berichten

47e JAARGANG - 17 JANUARI 1962 - No. 2320

Executele
en
bewindvoering

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Beheer en administratie van vermogens

Waarde vaste Standaard polis

op kostprijbasis II A-klasse

Jaarpremie gezin met 3 of meer kinderen f 370- voor alleenstaanden f 120.-

Documentatie: ZIJPENDAALSEWEG 81
ARNHEM TEL. (08300) 24131

vacatures

HET BEDRIJFSCHAP SCHILDERSBEDRIJF

te Rijswijk (Z.H.)

vraagt voor zijn **ECONOMISCHE AFDELING** een

JONGE DRS. in de ECONOMIE

Zij, die belangstelling hebben voor de economische problematiek van de ambachtelijke sector van het bedrijfsleven worden uitgenodigd te solliciteren.

Sollicitaties te richten aan het Secretariaat Burg. Elsenlaan 241 te Rijswijk (Z.H.).

ENERGIEK PERSOON

35 jaar, wil van betrekking veranderen en zag zich gaarne geplaatst op

Directie-Secretariaat of Fin. Economische afdeling,

liefst in R'dam of omgeving. Bekend met zeevaart, havenbedrijf, Rijnvaart alsmede secr. werkzaamheden. Goed organisator, representatief, bereid. Hoopt binnenkort fin. econ. studie te beëindigen.

Brieven onder no. E.S.B. 2-2, postbus 42, Schiedam.

U reageert op annonces
in „E.-S.B.”?

Wilt U dit dan steeds duidelijk
tot uitdrukking brengen?

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoornlaan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam, Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010) 6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

De E.E.G. van eerste naar tweede etappe

De fundamenteën voor de Europese integratie zijn thans hechter dan ooit nu de Raad van Ministers na 5 weken van bijna onafgebroken beraadslagingen beslissingen heeft genomen over het kartelregime, de gelijke beloning voor mannen- en vrouwenarbeid en de toekomstige gemeenschappelijke landbouwpolitiek. Met het wegnemen van deze obstakels voor de overgang naar de tweede etappe heeft de E.E.G. haar levensvatbaarheid bewezen en de weg vrijgemaakt voor een versnelde economische en politieke eenwording van Europa.

Boven de onderhandelingstafel heeft steeds het spookbeeld gezweefd van een echec met zijn onafwendbare gevolgen, niet alleen voor de E.E.G.-landen. Zonder overgang naar de tweede etappe zag ook Engeland zijn aansluiting bij de Euromarkt reeds in rook opgaan. De E.E.G. was gedoemd tot slagen. Dit maakte er evenwel de Nederlandse onderhandelingspositie beslist niet gemakkelijker op. Nederland zou zich waarschijnlijk reeds tevreden gesteld hebben met een regeling van de belangrijkste punten inzake het landbouwbeleid. Daarentegen hield Frankrijk hardnekkig vast aan een volledig uitgewerkt stelsel van verordeningen voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Van deze politieke en psychologische druk kon worden geprofiteerd om een aantal beslissingen te forceren.

In de wandelingen van het Congres Paleis in Brussel zijn wij deelgenoot geworden van het fysiek doorzettingsvermogen waarmee de Ministers De Pous en Marijnen hebben gestreden voor het inpassen van de Nederlandse standpunten in de communautaire oplossingen, waarvoor alle hulde. De Nederlandse delegatie is echter niet ontkomen aan compromissen, welke belangrijke concessies van onze kant inhielden.

Bij de overeenstemming over de geleidelijke opheffing van de discriminatie van mannen- en vrouwenarbeid (reeds in december bereikt) voor eind 1964, is Frankrijk ons in belangrijke mate tegemoet getreden. De hier bestaande, uitdrukkelijk in de resolutie van de Raad opgesomde, discriminaties zullen in drie fasen moeten verdwijnen. Uitdrukkelijk heeft Nederland gesteld dat het slechts de taakstelling van deze fasen ten uitvoer zal brengen, indien aan de hand van onderzoekingen vaststaat, dat ook de partners bij de verwezenlijking van de „equal pay” niet achter blijven. De aanpassing in een aantal bedrijfstakken zal niet zonder moeilijkheden verlopen. Een doorberekening van de verhoging van de vrouwenlonen in de prijzen zal mogelijk moeten zijn. Dit is overigens ook de opzet geweest van het op Frans verzoek opgenomen artikel 119 in het E.E.G.-verdrag. Vervolgens zouden de consequenties

van de gemaakte afspraken kunnen worden gemitigeerd door het aanbrengen van meer souplesse in het Nederlandse loonsysteem en vooral door het invoeren van een kostwinnersvergoeding.

Het kartelregime is minder bevredigend uitgevallen. Ons bezwaar geldt niet de mogelijkheden tot het voeren van een effectief kartelbeleid, als een onmisbaar instrument voor het behoorlijk functioneren van de gemeenschappelijke markt, maar de geschapen rechtsonzekerheid voor de samenwerkingsvormen van het bedrijfsleven. Het kartelregime draagt duidelijk de sporen van het politieke compromis tussen elementen van een verbods- en een misbruikstelsel, met evenwel de accenten op het verbod.

Het grote obstakel voor de overgang naar de tweede etappe heeft de gemeenschappelijke landbouwpolitiek opgeleverd. Men kan moeilijk aan de indruk ontkomen dat de hier behaalde successen vooral ten profijte zijn van de Nederlandse overheid. De toezegging van een toekomstig zuivelbeleid, waarvoor een gemeenschappelijke financiële verantwoordelijkheid is aanvaard betekent met name, dat Nederland bij het gemeenschappelijk fonds f. 200 mln. aan subsidies in rekening kan brengen. Het bereikte resultaat over de institutionele opzet van de uitvoering van het landbouwbeleid is politiek gezien gunstig. De Europese Commissie blijft hier de uitvoerende instantie; de beheerscomité's zijn slechts adviserend. Meer onzeker is reeds het resultaat over de prijsaanpassing, welke essentieel is voor het aflopend karakter van de aanpassingsperiode. Hierbij moet worden afgewacht of inderdaad binnen 7½ jaar een aanpassing van de prijzen op redelijk niveau zal worden nagekomen.

Daar staat tegenover, dat aanzienlijke belangen van het Nederlandse bedrijfsleven zijn opgeofferd aan het heffingenstelsel voor granen, varkensvlees, eieren en gevogelte. Het strookt weinig met de opzet van het E.E.G.-verdrag wanneer de exportkansen van efficiënte bedrijven door heffingen en vrijwaringsbepalingen worden ingedamd en zelfs hooggeprijsde buitenlandse produkten via exportrestituties of negatieve heffingen Nederlandse produkten van de eigen markt kunnen verdringen. Ook de betrekkingen met derde landen, waaronder de ontwikkelingslanden, dreigen door een protectionistisch gebruik van het geschapen instrumentarium te worden verstoord.

Ofschoon het overzicht over de gevolgen van de door de Raad ingestelde verordeningen nog vrijwel ontbreekt, staat nochtans vast dat de landbouw en de veredelingsindustrie zullen moeten overschakelen op een voor Nederland nieuw systeem.

's-Gravenhage.

Dr. E. W. MEIER.

INHOUD

	Blz.		Blz.
De E.E.G. van eerste naar tweede etappe, door Dr. E. W. Meier	51	Nogmaals: fiscus en werkende echtgenote, door Drs. E. van der Wolk met een naschrift van Drs. E. L. Berg	5)
Exportkredietverzekering: hulpmiddel of wapen?, door Dr. W. J. Ford	52	Notities:	
Waardevaste bedrijfspensioenen en het kapitaaldekkingstelsel, door L. S. Beuth	55	A.I.E.S.E.C., door E. G. Mann	54
Problematiek van de landen met een relatief laag inkomenspeil (II), door Drs. N. Tiemstra	57	Nationaal inkomen in 1959 en 1960 sterk gestegen, door J. Müller	56
		Mededelingen voor economen	62
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	63

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Het commerciële leverancierskrediet is niet het meest aangewezen middel om aan de verdergaande behoefte aan krediet bij de ontwikkelingslanden te moeten komen. Er bestaat daarom weinig aanleiding om de internationaal aanvaarde begrenzing van de duur van het verzekerbare leverancierskrediet prijs te geven. Met de verstrekking van financieringskredieten kan een bijdrage worden geleverd tot de bevrediging van de bij de ontwikkelingslanden bestaande behoefte aan lang krediet. Voor zover zij door de staat of anders onder staatsgarantie zijn verleend en aan goederen- en dienstenleveranties van het kredietgevende land zijn gebonden, behoren zij — evenals bij de te verzekeren leverancierskredieten — aan een internationale regeling te zijn onderworpen, aangezien anders het element der concurrentievervalsing in de aangeboden kredietvoorwaarden zijn intrede zal doen. Duidelijk zal moeten blijken, dat de verstrekking van financieringskredieten en de garanderen daarvan qua methodiek onder een andere categorie moet worden geplaatst dan die van de verlening en verzekering van leverancierskredieten.

Export- kredietverzekering: hulpmiddel of wapen?

De exportkredietverzekering is in de woorden van het jaarverslag 1960 van de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij N.V. „een van de middelen, waarmee van overheidswege de exporteur de helpende hand kan worden geboden”. Anders gezegd: de exportkredietverzekering is een hulpmiddel, waarmee de exporteurs zich voor een zeer belangrijk deel van de risico's, welke aan hun handelstransacties met buitenlandse afnemers kleven, kunnen bevrijden. Dat het de staat is, die deze bijstand door middel van het overnemen van risico's geeft, is niet wonderlijk, daar met name het politieke risico met zijn cumulatief karakter als „catastrofe”-risico niet licht door een particuliere verzekeringsmaatschappij zal worden overgenomen.

De activiteit van de staat op het terrein van de exportkredietverzekering heeft het kardinale voordeel, dat tal van zaken, welke anders op de omvang van het te dragen risico zouden stranden, door de exporteurs zonder vrees voor calamiteiten kunnen worden afgesloten. Daartegenover staat, dat — naar de ervaring leert — de interventie van de staat eventueel tot een intensivering van de concurrentiestrijd met name op het terrein van de kredietverlening zou kunnen leiden. Daarbij komt „last but not least”, dat de ontwikkelingslanden — met hun groeiende behoefte aan kapitaalgoederen enerzijds en hun deviezengebrek anderzijds — er niet zonder succes in slagen de concurrerende exporteurs, vooral met betrekking tot de kredietverlening, tegen elkander uit te spelen. Een en ander heeft tot gevolg, dat voor de afsluiting van uitvoerzaken steeds minder de kwaliteit en de prijs van de goederen en steeds meer de bereidheid om krediet te verstrekken bepalend wordt.

Met het oogmerk om zekere grenzen aan het acceptatiebeleid te stellen zijn de in de Union d'Assureurs des Crédits Internationaux (Unie van Bern) verenigde kredietverzekeringsmaatschappijen in 1956 dan ook overeengekomen om de verzekerbare van leverancierskredieten aan een maximum te binden. Met name is afgesproken om bij de levering van zware kapitaalgoederen als regel geen leverancierskredieten met looptijden van langer dan vijf jaar in dekking te nemen. Aangezien in zeer veel gevallen de verlening van exportkredieten afhankelijk is van de verzekering daarvan, heeft deze afspraak een grote praktische betekenis. De regeringen waren bij deze reglementering intussen geen partij, zodat het haar formeel vrij stond en vrij staat leverancierskredieten van langer dan

vijf jaar te doen verzekeren. Het belang, dat aan deze norm van vijf jaren ter voorkoming van een krediet-race wordt gehecht, is echter aanleiding voor de regeringen om met de door de kredietverzekeringsmaatschappijen gemaakte afspraak rekening te houden. Aldus is een zekere uniformiteit bij de verzekering van leverancierskredieten gecreëerd en een dam opgeworpen tegen de verstrekking van excessieve leverancierskredieten en de daaraan inherente concurrentievervalsing. Het is wellicht dienstig thans nader op het begrip „leverancierskrediet” in te gaan.

Het leverancierskrediet is — de directe investering van kapitaal in het buitenland daargelaten — één van de belangrijkste manieren waarop de particuliere sector de ontwikkelingslanden krediet verschafft. Bij deze vorm van kredietverlening is niet de bedrijfseconomische levensduur van het betrokken goed bepalend, maar de bereidheid van de exporteurs om aan de kredietwensen van hun afnemers tegemoet te komen. De duur van het krediet varieert naar de aard der goederen en is door de Unie van Bern in die zin geordend, dat in grote lijnen kredieten tot zes maanden voor grondstoffen en consumptiegoederen, kredieten tot drie jaar voor lichte kapitaalgoederen als compressoren, koel- en textielmachines en — zoals gezegd — kredieten tot vijf jaar voor zware kapitaalgoederen als schepen en complete fabrieksinstallaties voor de verzekering aanvaardbaar zijn verklaard.

Vroeger konden de ontwikkelingslanden pogen hun behoefte aan lange kredieten ter financiering van grote projecten op een van de kapitaalmarkten te dekken. Deze praktijk werd vooral in de jaren na de tweede wereldoorlog bemoeilijkt, omdat de overheden van de kapitaalverschaffende landen ter uitvoering van haar plannen van herstel en opbouw veelal genoodzaakt waren zelf eens zwaar beroep op de betrokken kapitaalmarkten te doen of omdat de kapitaalverstrekkers het risico op de kapitaalinvloerende landen te groot achtten en niet bereid waren om zonder overdracht van risico tot kapitaaluitvoer over te gaan. De jonge landen moesten daarom bij de uitvoering van hun ontwikkelingsplannen in hoofdzaak steunen op de leningen, welke door internationale instellingen of in de vorm van intergouvernementele leningen werden verstrekt. Deze kredietverlening heeft intussen niet voldoende soelaas in de sterk toenemende kredietbehoefte gebracht. Het is daarom begrijpelijk, dat de ontwikkelingslanden naar nieuwe kredietmogelijkheden uitzien en dat door het

leverancierskrediet onder deze mogelijkheden een eerste plaats wordt ingenomen.

De vraag naar meer en langer krediet gaat gepaard met een voortdurende druk op de voor de verzekering aanvaarde kredietbegrenzings in het bijzonder die voor leveranties van zware kapitaalgoederen. Meer dan eens zien exporteurs zich gedwongen ter handhaving van hun afzetgebieden in de ontwikkelingslanden op de excessieve kredietwisen van hun afnemers in te gaan en leverancierskredieten van langer dan vijf jaar te verstrekken. De betrokken overheden van deze exporteurs zijn somtijds bereid de excessieve kredietverlening te doen verzekeren, omdat zij haar nationale industrieën bijv. met het oog op het werkgelegenheidsaspect niet in de steek willen laten. Zoals kan worden verwacht, lokt de verzekering van excessieve kredieten reacties uit, welke op zichzelf genomen nieuwe inbreuken op de aanvaarde norm zijn. Aldus wordt het leverancierskrediet steeds verder buiten zijn commerciële kader getrokken, waardoor het ongewild uitgroeit tot financiële hulp aan ontwikkelingslanden voor een termijn van aanzienlijk langer dan vijf jaar. Dit heeft tot gevolg, dat bij gebrek aan enige internationale coördinatie het element der concurrentievervalsing in de aangeboden kredietvoorwaarden zijn intrede doet. Met deze ontarding van het leverancierskrediet tot een ongecoördineerde financiële hulp aan ontwikkelingslanden ontardt de verzekering van deze hulp van een hulpmiddel bij de export tot een ongeoorloofd wapen, waarmede de exporteurs in staat worden gesteld de concurrentie te vervalsen.

Hoe moet men dit verschijnsel van de terzake van de uitvoer verleende en verzekerde kredieten van langer dan vijf jaar waarden? Niet met kritiekloze aanvaarding, indien men de mening is toegedaan, dat de exporteurs niet met de risico's van een kredietverlening, welke een periode van vijf jaar verre overschrijdt, mogen worden belast. Deze taak behoort niet aan exporteurs toe te vallen, maar aan gespecialiseerde, financiële instellingen, welke afnemers van kredietnemende land door zgn. financieringskredieten in staat stellen orders in het kredietgevend land te plaatsen. Teneinde de hierboven bedoelde concurrentievervalsing in de kredietvoorwaarden te voorkomen zou de verzekering van deze financieringskredieten evenzeer als de leverancierskredieten aan een internationale norm dienen te worden onderworpen. Te dezer zake moge worden verwezen naar het in „Het Financieele Dagblad” van 6 juli 1961 opgenomen artikel „Exportkredietverzekering - Internationale coördinatie op regeringsniveau dringend noodzakelijk”, waaraan de volgende passage is ontleend:

„Of een leverancierskrediet dan wel een financieringskrediet wordt verstrekt is een kwestie van vorm. Een dergelijke vraag is voor de exporteur van weinig belang. Voor hem is hoofdzakelijk, dat de door hem voortgebrachte kapitaalgoederen met behulp van kredietfaciliteiten kunnen worden afgezet, onverschillig welke vorm dergelijke faciliteiten aannemen”.

In feite krijgen de exporteurs aan wier leveranties de langlopende financieringskredieten zijn gebonden een zeer belangrijke voorsprong op hun buitenlandse concurrenten. Dient op deze verruiming van kredietfaciliteiten op basis van reciprociteit te worden geantwoord? Met het reageren op het verlenen van financieringskredieten door zelf eveneens financieringskredieten te verstrekken, lokt men bij gebrek aan enige regeling op dit terrein tot nadeel van alle betrokken partijen een steeds verder afglijden naar de excessieve kredietverlening uit. De consequentie daarvan is, dat de concurrentie zich vooral ook tot nadeel van de ontwikkelingslanden steeds meer verplaatst van kwaliteit en prijs der goederen tot de kredietverlening.

Op laatstgenoemd terrein dreigt de concurrentie zich tot een „free fight for all” te ontwikkelen, waarbij diegene aan het langste eind zal trekken, die bereid en in staat is lange kredieten te verlenen.

Het is wellicht mogelijk het probleem van de excessieve kredietverlening en -verzekering c.q. garanderen nog langs een andere weg te benaderen. Indien men aanvaardt, dat de welvaart een betere spreiding over de landen behoeft en men voorts de steeds groeiende kredietbehoefte van de zich ontwikkelende jonge landen als een gegeven feit beschouwt, zou men het verlenen van financieringskredieten wellicht niet als door financiële instellingen verstrekte kredieten met een looptijd van langer dan vijf jaar a priori behoeven te verwerpen, doch als een bijdrage tot tegemoetkoming aan de kredietbehoefte van de ontwikkelingslanden kunnen beschouwen. Dit echter slechts onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat het verlenen van deze financieringskredieten — voor zover zij door de staat of anderszins onder staatsgarantie zijn verleend en aan goederen- en dienstenleveranties van het kredietgevend land zijn gebonden — aan bepaalde, internationaal aanvaarde spelregels wordt onderworpen. Terzake van deze spelregels vindt overleg plaats tussen de regeringen van de staten, welke deel uitmaken van de Europese Economische Gemeenschap. De gedachten gaan daarbij o.a. uit naar een verplichting van de E.E.G.-landen om elkander onderling te consulteren, voordat zij op een aanvraag tot dekking van kredieten van langer dan vijf jaar in positieve zin beslissen. Terzake moge worden verwezen naar het in de „Aussenhandelsdienst” van 2 november 1961 onder de titel „Ein entscheidender Schritt” opgenomen artikel. Daaraan is de volgende passage ontleend:

„Künftig sollen sich die Kreditversicherungsinstitute der Mitgliedsländer konsultieren, ehe sie einem Exporteur ihres Landes eine Ausfuhrbürgschaft oder -garantie für ein Geschäft zusagen, das Kreditfristen von mehr als 5 Jahren vorsieht. Da in allen Mitgliedsländern der E.W.G. der Staat einen überragenden Einfluss auf die Garantiegewährung besitzt — private Kreditversicherungsinstitute wie etwa in der Bundesrepublik die „Gerling Spezialie” decken nur kommerzielle Risiken bei kleinen und mittleren Geschäften mit kurzfristigen Zahlungszielen —, bedeutet dieser Beschluss praktisch eine Konsultation der entsprechenden Regierungen, die nur technisch über die Kreditversicherungsinstitute durchgeführt wird”.

Welke internationale regels ook mogen worden vastgesteld, in ieder geval zal duidelijk moeten blijken, dat de verstrekking van financieringskredieten en de garanderen daarvan qua methodiek onder een andere categorie moet worden geplaatst dan die van de verlening en verzekering van leverancierskredieten. Het getuigt van een juist begrip van de situatie, indien men zijn bereidheid om terzake van de uitvoer kredieten met lange looptijden aan ontwikkelingslanden te verstrekken niet poogt te concretiseren door de leverancierskredieten buiten het voor deze kredieten aanvaarde, commerciële kader te rekken. Veeleer zal men de kredietverlening moeten plaatsen onder de categorie van de financieringskredieten teneinde aldus 1e de exporteurs niet te dwingen taken te vervullen, welke voor financiële instellingen zijn weggelegd en 2e geen extra zware lasten te leggen op de ontwikkelingslanden door deze te dwingen vijfjarige kredieten te accepteren voor kapitaalgoederen met een veel langere gebruikswaarde. Wat dit laatste betreft moge worden verwezen naar de in september 1961 te Wenen gedane mededeling van de president van de Wereldbank, dat de in harde valuta luidende schulden der ontwikkelingslanden een alarmerende omvang hadden verkregen. De heer Black bepleitte daarom de verstrekking van kapitaal op lange termijn, eventueel zelfs tegen een symbolische rentevergoeding, ter bezwering

van het gevaar, dat betalingsbalansmoeilijkheden de economische ontwikkeling zouden doen stagneren.

Volledigheidshalve zij tenslotte vermeld, dat de volgende vormen van ter zake van de uitvoer verleende kredieten van langer dan vijf jaar tot ontwikkeling zijn gekomen.

In Duitsland is de Minister van Financiën krachtens § 18 van het Haushaltsgesetz gerechtigd kredieten aan het

A.I.E.S.E.C.

Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales

Het Nederlandse AIESEC-comité vraagt beleefd aandacht voor het volgende:

De AIESEC is een internationale organisatie van studenten in economische en handelswetenschappen, waarbij momenteel meer dan 200 hogescholen en faculteiten in 28 landen zijn aangesloten. In Nederland zijn lid: de studentenverenigingen van de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit, de Rijksuniversiteit te Groningen, en van de Nederlandsche Economische Hoogeschool te Rotterdam en de Katholieke Economische Hoogeschool te Tilburg.

De AIESEC stelt zich ten doel de uitwisseling van studenten in de economie, teneinde hen in de gelegenheid te stellen een praktische werkperiode van 2 à 3 maanden gedurende de zomervakantie in een buitenlands bedrijf te verrichten. Zo werden dit jaar meer dan 2.800 studenten uitgewisseld, waarvan ongeveer 110 Nederlanders. Onder de economie studerende in Nederland bestaat veel belangstelling voor deze stages, vooral omdat enige hoogleraren een praktische werkperiode als een noodzakelijke aanvulling op de studie beschouwen en derhalve verplicht stellen. Ofschoon dit jaar een record aantal Nederlandse studenten kon worden uitgewisseld, moesten helaas nog velen teleurgesteld worden. De plaatsingsmogelijkheid bij buitenlandse bedrijven is namelijk afhankelijk van het aantal beschikbare stages voor buitenlandse studenten in Nederland. Het AIESEC-comité verzoekt daarom het Nederlandse bedrijfsleven om zijn medewerking bij de verwerving van stages voor buitenlandse studenten in de economie, opdat een toenemend aantal Nederlandse studenten een nuttige, praktische ervaring kan opdoen in het buitenland.

Ter nadere informatie delen wij nog mede dat de vijf lokale comité's alles in het werk stellen om de medewerkende bedrijven te ontlasten. Zo wordt de selectie, uiteraard na overleg met het betrokken bedrijf, de aanvraag voor een werkvergunning, de uitwisseling, de verzorging van huisvesting e.d. door de AIESEC verricht, terwijl de lokale comité's excursies en contactavonden voor de buitenlandse studenten organiseren. Wij zijn uiteraard gaarne bereid desgewenst verdere inlichtingen over onze organisatie te verschaffen. Ons adres is: AIESEC-Nederland, Eendrachtsweg 35, Rotterdam. Tel. 12 19 87.

*Voor AIESEC-Nederland,
E. G. Mann, President.*

buitenland — ongeacht hun looptijd — te garanderen. Financieringskredieten, welke aan Duitse leveranties zijn gebonden, zijn nader geregeld in de „Allgemeine Bedingungen für die Übernahme von Bürgschaften für Forderungen aus gebundenen Finanzkrediten an Regierungen und Körperschaften des öffentlichen Rechts im Ausland“. In § 1 (5) daarvan is gestipuleerd, dat de uitbetaling van het kredietbedrag rechtstreeks aan de Duitse exporteur moet plaatsvinden. Volgens § 7 dient de financierende instelling en, aan wie de garantie is verstrekt, in het risico te participeren zij het, dat dit eigen risico — volgens nadere toelichting — op de exporteur mag worden overgedragen. Onder „section 3“ van de Export Guarantee Act kunnen in Engeland langlopende kredieten aan buitenlandse regeringen worden verleend tegen afgifte van promessen van het kredietnemende land. Met de uitdiscontering van deze promessen verkregen middelen wordt de exporteur betaald. Op 12 april 1961 werd bekend gemaakt, dat de Export Credits Guarantee Department in streng geselecteerde gevallen kredieten met looptijden van langer dan vijf jaar volledig zou garanderen om aldus financiële instellingen in staat te stellen aan overzeese afnemers kredieten te verlenen ter financiering van Engelse goederen- en dienstenleveranties. Door deze faciliteit zullen de exporteurs van zware kapitaalgoederen worden bevrijd van de last om leverancierskredieten te verstrekken.

Frankrijk kent geen systeem van garanties van financieringskredieten. Eventueel zouden intergouvernementele leningen, waarbij de staat de risico's draagt, kunnen worden verstrekt. Deze kredieten worden verleend na sluiting van een regeringsverdrag. Voorts kunnen kredieten door de schatkist aan het Crédit National worden verleend om dit in staat te stellen „à faciliter la mobilisation . . . des crédits bancaires consentis aux exporteurs de biens d'équipement pour une durée plus longue que celle admise jusqu'à présent“ (Banque nr 180 - juni-1961).

Volgens de gewijzigde Export-Import Bank Act van 1945 heeft de Export-Import Bank als staatsinstelling o.a. de taak de Amerikaanse uitvoer te bevorderen o.a. door buitenlandse regeringen of particuliere lichamen leningen te verstrekken ter financiering van de verwerving van Amerikaanse goederen en diensten. Deze leningen, welke een looptijd van vijf tot twintig jaar hebben, worden slechts verstrekt voor projecten, welke duidelijk tot de economische ontwikkeling van het afnemende land bijdragen (infrastructuurwerken als havenbouw, weganaanleg, bouw van stuwdammen en elektrische centrales).

Ook door Japan kunnen kredieten van langer dan vijf jaar worden verstrekt, hetzij in de vorm van door de Japanse Export-Import Bank verleende kredieten, hetzij in de vorm van intergouvernementele leningen, welke aan de levering van Japanse goederen en diensten zijn gebonden.

De verstrekking van de hierboven aangestipte faciliteiten is aan bepaalde condities gebonden. Het zou voor de hand liggen, indien de procedure waaraan de verlening en garandering van lange kredieten is onderworpen, behalve een nationale ook een internationale reglementering zou krijgen. Op deze wijze zou enerzijds aan de bij de ontwikkelingslanden bestaande behoefte aan krediet kunnen worden tegemoet gekomen, terwijl anderzijds de exporterende landen niet tegen elkander worden uitgespeeld ten nadele van alle betrokken partijen, ook van de ontwikkelingslanden zelf.

Amsterdam.

Dr. W. J. FORD.

Uit het advies over waarde vaste bedrijfspensioenen, dat de Sociaal-Economische Raad aan de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid heeft uitgebracht, blijkt dat de S.-E.R. de „waarde vastheid” en daarnaast ook de „welvaart vastheid” wenselijk acht en dat, om deze te bevorderen, de opbouw van de pensioenvoorzieningen, zoals deze zich tot nu toe heeft ontwikkeld, plaats moet maken voor een meer gecentraliseerd systeem, waarin het omslagstelsel een aanzienlijk grotere rol zou moeten gaan spelen dan thans het geval is. In dit artikel wordt nagegaan, of de mogelijkheid bestaat om pensioenen gebaseerd op en met handhaving van het kapitaaldekkingstelsel meer waarde- resp. welvaart vast te maken. De conclusie luidt, dat technische mogelijkheden om binnen dit stelsel enige toezegging omtrent waarde vastheid, laat staan welvaart vastheid, te doen niet aanwezig zijn. Naast een juiste opzet van een pensioenregeling zal er steeds behoefte blijven aan aanvulling; deze moet voortspuiten uit de verantwoordelijkheid van de werkgever t.a.v. zijn werknemers en zij is slechts verantwoord indien zij financieel mogelijk is.

Waarde vaste bedrijfspensioenen en het kapitaaldekkingstelsel

Inleiding.

Bij missive d.d. 22 mei 1958 werd door de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid een adviesaanvraag ingediend bij de Sociaal-Economische Raad ter beantwoording van de vraag „of naar het oordeel van de Raad maatregelen genomen moeten worden teneinde de bedrijfspensioenfondsen waarde vast te maken en zo ja, of ten deze een taak voor de overheid is weggelegd”. Het advies, vastgesteld in de vergadering van 30 juni 1961, is inmiddels in druk verschenen. Het is een uitgebreid werkstuk geworden (87 blz.), een staalkaart van de meest uiteenlopende opvattingen en suggesties, waarin echter een concreet antwoord op de gestelde vragen ontbreekt. Wel blijkt uit het advies, dat de Raad de „waarde vastheid” en daarnaast ook de „welvaart vastheid” wenselijk acht en dat, om deze te bevorderen, de opbouw van de pensioenvoorzieningen, zoals deze zich tot nu toe in ons maatschappelijk leven heeft ontwikkeld, plaats moet maken voor een meer gecentraliseerd systeem, waarin het omslagstelsel een aanzienlijk grotere rol zou moeten gaan spelen dan thans, nu dit alleen tot de A.O.W. beperkt is.

Historisch gezien is de opbouw van pensioenvoorzieningen uitgegaan van het kapitaaldekkingstelsel (K.D.S.), waarop de ondernemingspensioenregelingen en later ook de bedrijfspensioenen zijn gebaseerd. Later is hier de A.O.W. als bodempensioen voor iedereen ondergeschoven. De financiering hiervan via een omslagstelsel (O.S.) heeft de pretentie de „waarde vastheid” te verzekeren, terwijl de koppeling van de uitkering aan de regelingslonen het element van de „welvaart vastheid” erin brengt. Door het tot nu toe bevredigend functioneren van de A.O.W. heeft in brede kringen de mening postgevat, dat waarde- resp. welvaart vastheid in ruimere mate, zowel binnen als buiten de A.O.W., via een O.S. behoort te worden en ook kan worden verwezenlijkt. Een op deze overwegingen gebaseerde ontwikkeling, leidt ertoe, dat de geijkte paden van het K.D.S., langs welke het lokkende doel der waarde- resp. welvaart vastheid niet kan worden bereikt, worden verlaten.

Teneinde een antwoord te kunnen geven op het eerste gedeelte van de vraag van de Staatssecretaris, is het wense-

lijk niet alleen de technische mogelijkheden van toepassing op ruimer schaal van een O.S. te onderzoeken, maar ook na te gaan of de consequenties sociaal, economisch en financieel aanvaardbaar zijn. Zou het een noch het ander het geval blijken, dan zou het in ruimere mate in uitzicht stellen van waarde vastheid onverantwoord zijn. In dit artikel zal worden getracht een antwoord te geven op de vraag, of de mogelijkheid bestaat de pensioenen gebaseerd op en met handhaving van het K.D.S. meer waarde- resp. welvaart vast te maken. In een volgend artikel hopen wij dan de vraag onder ogen te zien, of een O.S. de mogelijkheid biedt, en zo ja in welke mate, een waarde- resp. welvaart vastheid te garanderen.

Waarde vastheid en K.D.S.

Er zijn uit de literatuur verschillende suggesties bekend, die moeten leiden tot verbetering van de waarde vastheid van de op het K.D.S. gebaseerde pensioenen. Ten principale merkt het S.-E.R.-rapport op blz. 11 terecht op, dat „de financiële, monetaire en sociale politiek o.m. gericht moet zijn op een monetair evenwicht”. Aan deze eis zullen derhalve ook de aan te wijzen oplossingen moeten worden getoetst. Het zal in ons volgend artikel blijken, dat toezeggingen en oplossingen via een O.S. juist op dit punt gevaarlijke en ongewenste situaties zullen scheppen.

De eis van *welvaart vastheid* kan binnen een K.D.S. niet worden gesteld. In wezen wordt hiermede een nieuwe sociale eis gesteld, die eensdeels verder gaat dan de waarde vastheid doch anderdeels, bij vermindering der welvaart, inbreuk maakt op het adagium: pensioen is uitgesteld loon. Toeslagen op ingegane pensioenen, teneinde deze bij inflatie aan te passen, kunnen moeilijk onder het begrip uitgesteld loon worden gebracht, terwijl een pensioen; uitgedrukt in nominale cijfers en onder vigeur van het K.D.S. gewaarborgd, niet kan worden verlaagd met een beroep op daling der welvaart of/en gestegen koopkracht van de valuta.

Het stellen en aanvaarden van de eis van *welvaart vastheid* heeft daarom bijzonder vergaande consequenties, n.l. het verlaten van het K.D.S. en de daardoor gewaarborgde (nominale) zekerheid. Dit leidt dan tot een radicale

ombuiging t.a.v. de huidige, historisch gegroeide situatie met verstrekkende gevolgen buiten de pensioensector, o.a. t.a.v. de financieringsmogelijkheid van bedrijfsleven en woningbouw. Of een koerswijziging in de richting van uitbouw via een O.S. wenselijk is en meer zekerheid biedt, zal in het volgende artikel ter sprake komen.

Wat nu de suggestie betreft om binnen het K.D.S. tot grotere waardevastheid te komen, kan allereerst gewezen worden op de aanbeveling van een ruimere belegging in effecten en onroerend goed door Dr. P. J. van der Burg in „Maatschappij-Belangen” van oktober 1959 en de kritiek daarop van C. P. A. Bakker in hetzelfde orgaan van februari 1960. In een artikel in „Elseviers Weekblad” van 6 februari 1960 heeft schrijver dezes als zijn overtuiging ver-

dedigd, „dat het zoeken naar afdoende oplossingen gelijk staat met het zoeken naar de kwadatuur van de cirkel”. „Met het koppelen van onzekerheden aan elkaar (m.n. de koersen van effecten en de kosten van levensonderhoud) verkrijgt men geen zekerheid, ook niet door wettelijke garanties. Wanneer wij de stoel, waarop wij zitten, voelen wankelen, zullen wij geneigd zijn ons aan de tafel vast te grijpen, doch de tafel, die wij „vast” of „vaster” wanen, wankelt evenzeer als de stoel en eerst recht als *allen* deze zouden vastgrijpen”.

In hoofdstuk III.2. stelt het S.-E.R.-rapport, dat „een min of meer waarde vaste belegging van de middelen, bijv. in onroerende goederen en in aandelen” in aanmerking kan komen. In de praktijk blijkt de toepassing van deze

Nationaal inkomen in 1959 en 1960 sterk gestegen

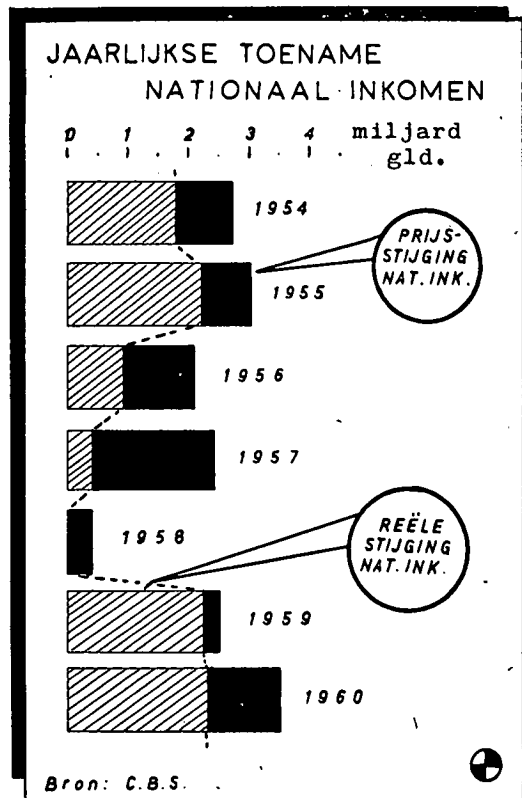
Het C.B.S. heeft onlangs in het „Statistisch Bulletin” de cijfers van het nationaal inkomen gegeven voor de periode 1953-1960 en wel in lopende prijzen en in prijzen van 1953. Tabel 1 geeft hiervan een beeld:

TABEL 1.

Nationaal inkomen in netto marktprijzen

	lopende prijzen	prijzen 1953
	in mln. glds.	
1953	21.836	21.840
1954	24.557	23.640
1955	27.568	25.860
1956	29.694	26.790
1957	32.036	27.190
1958	32.461	27.200
1959	34.970	29.380
1960	38.460	31.640

De jaarlijkse stijging van het nationaal in-

komen geeft wel het beste aan hoe het met onze materiële welvaart is gesteld. Het nationaal inkomen is na de oorlog vrij snel gegroeid. Deze groei is begeleid door bestedingsinflatie. Inflatie betekent in dit geval, dat tegenover een bepaalde hoeveelheid goederen en diensten een te grote koopkrachtige vraag staat. Zowel uit de grafiek als uit tabel 1 blijkt duidelijk de belangrijke expansie in de jaren 1954 en 1955. Deze leidde in 1956 en 1957 tot een grote schaarste aan productiefactoren, w.o. van arbeid en kapitaal, hetgeen tot prijsstijging aanleiding heeft gegeven. De jaren 1957 en 1958 hebben geen noemenswaardige vermeerdering van ons gezamenlijk inkomen gebracht. Eind 1958 kon gezegd worden, dat het peil van onze bestedingen weer naar het peil van onze middelen was gedaald. De grafiek en tabel 2 zijn weergaven van het beloop van het nationaal inkomen wat betreft de jaarlijkse toename in nominale en in reële termen.

TABEL 2.

Nominale en reële toename nationaal inkomen t.o.v. voorgaande jaar

Jaar	Nominale toename		Reële toename		Prijsstijging in mln. glds. a)
	in mln. glds.	in pCt.	in mln. glds.	in pCt.	
1954	2.721	12,5	1.800	8,2	921
1955	3.011	12,3	2.220	9,4	791
1956	2.036	7,4	930	3,6	1.106
1957	2.432	8,2	400	1,5	2.032
1958	425	1,3	10	0,0	415
1959	2.509	7,7	2.180	8,0	329
1960	3.490	10,0	2.260	7,7	1.230

a) Verschil tussen nominale en reële stijging.

De jaarlijkse verandering van het reële inkomen is eigenlijk een te beperkt gegeven om er een eventuele trendmatige beweging uit af te lezen. Daarvoor is de gekozen periode — een jaar — een te star uitgangspunt. De periode van inkomensverwerving en besteding ligt namelijk niet in één jaar. Een stijging of daling van het nationaal inkomen in één jaar is het gemiddelde van een aantal inkomensbewegingen in een overwegend stijgende of dalende richting.

Amsterdam.

J. MÜLLER.

modaliteiten slechts in beperkte mate ingang te vinden. In het verslag van de Verzekeringskamer wordt belegging in aandelen trouwens slechts onder ernstig voorbehoud aanvaardbaar geacht, n.l. als een niet te groot percentage van de middelen ter dekking van de premiereserve in prima aandelen belegd wordt, *mits* een voorzichtige waardering of de aanwezigheid van extra reserves de mogelijkheid biedt koersverschillen op te vangen.

Verheugend is het, dat de S.-E.R. (blz. 25) als zijn oordeel uitspreekt, dat indexobligaties weinig mogelijkheden voor een bevredigende oplossing bieden, „aangezien het een open vraag is of de overheid en eventueel ook het bedrijfsleven bereid zouden zijn indexobligaties te emitteren”. Verheugend is deze uitspraak ook, omdat de S.-E.R. in 1956 in zijn rapport over de vergeten groepen in toepassing van indexobligaties nog een mogelijke oplossing zag.

Een andere suggestie wordt gedaan in het rapport van het Convent der Christelijk-Sociale Organisaties (1959), t.w. de koppeling van de premies der bedrijfspensioenfondsen aan een bepaald percentage van het loon in plaats van deze uit te drukken in vaste bedragen. Ook het S.-E.R.-rapport beveelt een dergelijke koppeling aan, waarmee wij gaarne instemmen. Wat de regering in de huidige situatie zou kunnen doen teneinde de autonome bedrijfspensioenfondsen voorschriften te geven op 'dit punt, is echter onduidelijk. Doch ook zonder dat is te verwachten, dat het voorbeeld van het bedrijfspensioenfonds Groot-Metaal op den duur meer navolging zal vinden. Overigens blijkt hieruit, dat een bepaalde opzet van een pensioenregeling op zichzelf reeds een bijdrage kan leveren tot aanpassing van de pensioenen.

Van dezelfde zijde is als mogelijkheid geopperd, een zodanige actuariële rentevoet bij het vaststellen van de premie te hanteren, dat een ruimere rentewinst kan worden gemaakt. Met Dr. P. J. van der Burg in „Het Financieele Dagblad” van 25 augustus 1961 verwerpen wij deze suggestie. Deze komt neer op het laten betalen in het heden van een hogere premie dan actuariële noodzakelijk is. Wordt de premie uitgedrukt in een percentage van het loon, dan gaat het toch niet aan, daartegenover een lager pensioen toe te kennen dan nu actuariële verantwoord zou zijn?

Tenslotte heeft het zin te wijzen op de vaststelling op blz. 10 van het S.-E.R.-rapport, dat „geen enkele overheid, geen ondernemer ontkomt aan het nemen van extra maatregelen ten behoeve van ouden van dagen, wanneer blijkt dat een toegekend pensioen geen redelijke waardevastheid bezit”. Dat deze noodzaak steeds meer in het bewustzijn der werkgevers is gaan leven (wellicht is dit mede te danken aan de krappe arbeidsmarkt!), bewijzen de vele extra stortingen uit de winst ten gunste van de „backservice” en de toenemende bereidheid tot verbetering, tot het op peil brengen en houden van de bestaande pensioenregelingen, dus met handhaving van en gewaarborgd door het K.D.S.

Wij willen hier de vraag stellen, wat er van deze bereidheid overblijft, wanneer de verantwoordelijkheid ten deze naar andere instanties wordt overgeheveld. Voorts, wat er van de financiering terecht komt, wanneer deze wordt verschoven van het moment, dat deze micro-economisch verantwoord is naar een ogenblik, dat deze macro-economisch wellicht niet valt te verwezenlijken. In de laatst veronderstelde situatie zou dan de „waardevastheid” een illusie blijken.

Conclusie.

Technische mogelijkheden om binnen het K.D.S. enige toezegging omtrent waardevastheid, laat staan welvaartvastheid, te doen zijn niet aanwezig. Naast een juiste opzet van een pensioenregeling ¹⁾ zal er steeds behoefte blijven aan aanvulling, die principieel moet voortspuiten uit de verantwoordelijkheid van de werkgever t.a.v. zijn werknemers en slechts verantwoord is indien deze financieel mogelijk is. Enige tekortschieting t.a.v. de waardevastheid kan niet aan het K.D.S. worden verweten: de oorzaak schuilt in de ontwaarding van het geld die allen raakt en niet alleen de pensioentrekkers. Zelfs zou het opheffen van de gevolgen van inflatie alleen voor de laatsten een onbillijkheid kunnen inhouden t.a.v. andere groepen die ook door de inflatie worden getroffen.

Amsterdam.

LOD. S. BEUTH.

¹⁾ Zie in dit verband ons artikel „Perspectieven voor de ondernemingspensioenregeling” in „Maatschappij-Belangen”, december 1960 en januari 1961.

Problematiek van de landen met een relatief laag inkomenspeil

II. Algemene maatregelen

In het eerste artikel ¹⁾ is een poging ondernomen de gemeenschappelijke kenmerken te definiëren van landen met een relatief laag inkomenspeil. Gewaarschuwd werd het criterium van de bevolkingsdichtheid niet zo te interpreteren dat (nagenoeg) uitsluitend de aandacht dient te worden gericht op de dichtbevolkte centra in Azië en Afrika. Allereen dringt de tijd. Het geloof van bepaalde auteurs in het snelle succes van een in wezen eenvoudige

¹⁾ N. Tiemstra: „Problematiek van de landen met een relatief laag inkomenspeil. I. Analyse van het vraagstuk” in „E.-S.B.” van 10 januari 1962.

therapie, nl. de „toediening” van kapitaal en know-how, is niet realistisch.

Uitgangspunten.

1. De betrokken landen c.q. gebieden dienen hun vraagstukken zelf op te lossen, waarbij objectieve adviezen van deskundigen noodzakelijk zullen zijn.

2. Er is geen algemeen recept, geen „ready-made route” beschikbaar (zie ook *Chabot* ²⁾).

²⁾ H. Th. Chabot: „Convergence in the pre-take-off period” in „Mens en Maatschappij”, 36 nr. 1 (1961), blz. 15.

3. De aanpak der vraagstukken dient nuchter te zijn. Men hoede zich ervoor te veel in te korte tijd te willen bereiken. Men dient eerst te consolideren en te verbeteren wat beschikbaar is aan produktiemiddelen en -processen. Men zal moeten uitgaan van de situatie zoals die daar ligt.

4. De therapie moet zowel in de arme als in de „rijke” landen worden gezocht.

5. Er kan niet worden ontkomen aan een centrale aanpak, aan veel planning. Het Westen zal het heersende regime als gegeven moeten aanvaarden en moeten beseffen dat wat voor westerlingen autoritair en weinig democratisch lijkt, in het betrokken land identiek kan zijn aan een door brede lagen aanvaarde charismatische gezagslegitimatatie.

Algemene maatregelen.

In de arme landen.

Hoogste prioriteit heeft de leniging van de nood. Met medewerking van de betrokken organen der Verenigde Naties moet met kracht worden voortgegaan de gezondheidszorg te verbeteren en de hygiëne op een hoger peil te brengen. De dekking van voedseltekorten door middel van de beschikbaarstelling van Westelijke overschotten is als tijdelijke maatregel noodzakelijk, doch betekent geen oplossing. Wil er zich in vele landen geen ramp voltrekken, dan moet geboortebeperving worden gepropageerd, echter uitsluitend door de betrokken overheid. Aan de kinderarbeid moet binnen korte tijd radicaal een einde worden gemaakt. Er moet rekening worden gehouden met een voorlopig voortgaande bevolkingsaanwas, zelfs na introductie der geboortebeperving, aangezien de (zeer langzame) vertetering der gezondheidszorg de zuigelingensterfte doet afnemen en de gemiddelde levensduur doet toenemen.

Consolidering van het staatsgezag moet een belangrijk doel zijn; het te zit van onkreukbare leiders, de aanwezigheid van rechtszekerheid en de afwezigheid van corruptie zijn haast niet in geld te waarden! De bestrijding van het analfabetisme dient te worden voortgezet, doch eerder in de breedte dan in de diepte; naast de opleiding van technici, artsen en bestuursambtenaren, waarvoor *emplooi zal moeten bestaan*, moet een zeer beperkte algemene scholing vooreerst worden gezien als een middel om allereerst de communicatie te vergemakkelijken en begrip te vinden voor de aanbevelingen der overheid. Voor de zo belangrijke „unity of will” (*Chabot*³⁾) zijn fysieke communicatiemiddelen en enige kennis nodig.

Aan de verruiming van het „social overhead capital” moet door middel van een nauwgezette planning (woekeren met de middelen die beschikbaar zijn!) worden gewerkt. Redelijke verbindingen en goed gespreide energiebronnen zijn belangrijk. Een goede infrastructuur schept echter slechts mogelijkheden voor ontplooiing, verzekert nog geen succes! Hoge prioriteit geniet ook de distributie van de zegen die „water” heet en het aan banden leggen van het kwaad van dezelfde naam (bandjirs). De speciale problematiek van landbouw en industrie is in een slotartikel apart besproken. Aldus enkele algemene maatregelen in de arme landen.

In de „rijke” landen.

De maatregelen die de „rijke” landen kunnen treffen, zijn bijna even belangrijk. De leniging van voedseltekorten door geschenkingen en het creëren van overschot-

markten kunnen tijdelijke verlichting brengen, maar zijn in wezen economisch ongezonde maatregelen. Belangrijk is het openen van de mogelijkheid dat de arme landen voorlopig kunnen beschikken over vreemde valuta om hun noodzakelijke aankopen te financieren. Middelen ter verbetering van de infrastructuur en de energievoorziening kunnen het beste beschikbaar worden gesteld in de vorm van giften. De bezorgheid van bepaalde auteurs dat deze vorm van hulpverlening weinig populair zou zijn, is overdreven. Belangrijk is het gebaar dat het verstrekken der giften vergezelt; beter geen giften dan schenkingen uit hoofde van een soort charitas in modern kleeid, begeleid door in gevoelige bewoordingen gestelde nota's. De gift geschiedt zuiver om niet; hoogstens kan het zakenleven in het hulpverlenende land hopen op een toekomstige prettige verstandhouding nadat het ontvangende land zijn groeiemoeilijkheden wat te boven is.

Met *Vencken*⁴⁾ zijn wij van mening dat het zwaartepunt echter moet liggen op leningen (opvoedkundig element en directe relatie tussen kredietvorm en bestedingsdoel). Om de druk van rente en aflossing niet te zwaar te maken, dienen de leningen op soepele, soms bijna symbolische, en *uniforme* voorwaarden te worden verstrekt. Gebonden leningen zijn volstrekt uit den boze. De arme landen moeten de middelen daar kunnen besteden waar de betrokken goederen van aanvaardbare kwaliteit het goedkoopste beschikbaar zijn. Voorts moet „barter” worden vermeden. *Paul Hoffman*, directeur van het in januari 1959 opgerichte Speciale Fonds van de Verenigde Naties⁵⁾, heeft becijferd dat voor het tijdvak 1960-1970 \$ 70 mrd. aan buitenlandse kapitaalsteun nodig zal zijn om het produkt per hoofd te verdubbelen. In tegenstelling tot bepaalde auteurs zijn wij van mening dat er sprake moet zijn van een centrale uitgifte van leningen op uniforme voorwaarden via bestaande of te reorganiseren organen der Verenigde Naties. Hoezeer deze organisatie ook in woelig vaarwater verkeert door koude oorlog en groeiperikelen in ontwikkelingslanden, de donkere wereldbevolking schept in haar organen nu eenmaal vertrouwen, mede op grond van hetgeen op bepaalde gebieden al is gebeurd (hygiëne).

Een zeer belangrijke vorm van steunverlening is een effectief Westers conjunctuurbeleid dat depressies kan vermijden of verzwakken (importen!). Evenzeer noodzakelijk zijn in de long-run ingrijpende structurele hervormingen in de Amerikaanse en Russische economieën ten einde in de eerstkomende decennia een einde te maken aan het grondstoffenexporterende (dus concurrerende) karakter van deze volkshuishoudingen. De E.E.G. zal in het algemeen vrije invoermogelijkheden moeten creëren, gepaard gaande met een verlichting der fiscale lasten op tropische voortbrengselen als cacao, koffie, tabak en thee. Een eventuele compensatie van de (nu nog als groep begunstigde) Gemeenebestanden en geassocieerde gebieden zal dan moeten worden gegeven in de vorm van grotere bijstand aan alle ontwikkelingslanden (zie ook *Meier*⁶⁾). Deze

⁴⁾ P. A. M. Vencken: „Bevordering van de uitvoer naar onderontwikkelde gebieden” in „Economie”, 25 nr. 4 (1961), blz. 218.

⁵⁾ Paul Hoffman geciteerd door W. Brand: „Onderontwikkelheid en de economie” in „Mens en Maatschappij”, 35 nr. 5 (1960), blz. 338.

⁶⁾ E. W. Meier: „De Euromarkt in nieuwe dimensies door eventuele toetreding van Groot-Brittannië”. Inleiding uitgesproken op de Export Studieweken, Nijenrode, augustus 1961. Een uitvoerig verslag van deze inleiding is opgenomen in „E.-S.B.” van 23 augustus 1961, blz. 807 e.v.

³⁾ H. Th. Chabot: t.a.p. blz. 16.

Nogmaals: fiscus en werkende echtgenote

Stimulans voor het arbeidsaanbod?

De bespiegelingen van Drs. E. L. Berg over de nieuwe belastingfaciliteit voor de werkende gehuwde vrouw in „E.-S.B.” van 29 november 1961 ¹⁾ geven aanleiding tot enkele kanttekeningen. Wij beginnen met een in het artikel terloops gemaakte opmerking te citeren: „Er is mijns inziens geen enkele reden om aan te nemen dat de voorgestelde aftrek de beroepsarbeid van de echtgenote zou stimuleren: daartoe zijn de bespaarde belastingbedragen bij verschillende inkomens waarlijk te gering”. Laten wij enkele bedragen uit de tabel lichten teneinde de orde van grootte der besparingen te illustreren:

inkomen man	inkomen vrouw	besparingen door de nieuwe aftrek	besparingen in pCt. van de onder de oude regeling over het inkomen van de vrouw betaalde belasting
4.800	500	89	100
4.800	3.000	242	23
4.800	6.000	558	30
7.200	500	110	100
7.200	3.000	293	18
7.200	6.000	624	24
12.360	500	161	100
12.360	3.000	368	11
12.360	6.000	917	20

Gezien deze bedragen en percentages lijkt de opmerking van de heer Berg, dat van de faciliteit geen enkele stimulans zou uitgaan, wel erg aanvechtbaar. Dit temeer, als men bedenkt dat de faciliteiten die er al waren, te weten de aftrek van f. 100 op het inkomen van de vrouw, plus de aftrek van f. 200 uit hoofde van de bekende aanschrijving welke de eerste f. 200 extra netto inkomsten vrijstelt, onder de nieuwe regeling onverkort van kracht blijven (van deze extra aftrek van f. 300 werd in het overzicht afgezien). Er is voor de echtgenote dus een minimaal belastingvrij bedrag van f. 800.

Als wij verwachten dat van de nieuwe faciliteit een duidelijke stimulans zal uitgaan staan wij daarin niet al-

¹⁾ Drs. E. L. Berg: „Fiscus en werkende echtgenote” in „Economisch-Statistische Berichten” van 29 november 1961, blz. 1120 e.v.

(vervolg van blz. 58)

tariefsafbraak moet eenzijdig worden opgevat: het Westen zal niet mogen verlangen dat de arme landen zelf hun importen de eerste tijd volkomen vrijgeven. Het zal gewent zijn deze in een bepaalde richting te dirigeren (in noodzakelijke gevallen heffingen, doch geen kwantitatieve restricties) en bepaalde, jonge bedrijfstakken *enige tijd* te beschermen (opvoedingsargument).

Het Westen, tenslotte, zal grote steun kunnen verlenen door deskundige adviezen, direct aan de leiders zelf. De voorlichting aan de bevolking, met name wat maatschappelijke hervormingen betreft, dient te geschieden door het eigen apparaat, dat nu eenmaal de lokale sfeer, de beste benaderingswijze en vorm van overdracht beter kent, ook al zal de kwaliteit van het advies er iets onder lijden.

In het slotartikel zullen wij aandacht besteden aan de vraagstukken rondom de landbouw, de industrialisatie en de sociale hervormingen in de ontwikkelingslanden.

Ede.

Drs. N. TIEMSTRA.

leen. Dat door het bedrijfsleven met klem op fiscale verlichting voor de gehuwde vrouw is aangedrongen berustte natuurlijk op de verwachting dat daardoor het aanbod van gehuwde werkneemsters zou toenemen. Ook bij de Gewestelijke Arbeidsbureaus bestaat de verwachting dat de belastingreductie het aanbod zal stimuleren. Het is niet toevallig dat het Gewestelijk Arbeidsbureau te Rotterdam in november jl. zijn actie begon voor inschakeling van meer gehuwde vrouwen in het arbeidsproces. De komende fiscale verlichting was daartoe de directe aanleiding ²⁾.

Nu betrof deze kleine uitwijding vooraf niet de hoofdzaken van het betoog van de heer Berg, welke de theoretische merites van de aftrek als zodanig alsmede de gekozen forfaitaire vorm golden. Spoedig zal echter blijken dat er verband is tussen het bovenstaande en deze hoofdzaken. De heer Berg behandelt de theoretische merites van de aftrek bijna uitsluitend in termen van *draagkracht*. Hij geeft daarmee naar wij menen een eenzijdig beeld. Ons belastingrecht wordt gedragen door een aantal beginselen waarvan het draagkrachtbeginsel er één is, zij het een bijzonder belangrijke. Wijlen Prof. W. J. de Langen onderscheidt naast het draagkrachtbeginsel nog vijf andere hoofdbeginselen, waaronder het welvaartbeginsel ³⁾. Dit laatste beginsel houdt in dat de belastingheffing de groei van de volkswelvaart zo weinig mogelijk moet belemmeren en waar mogelijk bevorderen.

Er is in het belastingrecht een reeks van bepalingen te vinden, welke het draagkrachtbeginsel opofferen aan de welvaartsbevordering. Zo is de investeringsaftrek bijv. niet te rijmen met het draagkrachtbeginsel. Wij menen nu, dat bij de belastingaftrek voor de werkende gehuwde vrouw het welvaartbeginsel van aanzienlijke invloed is geweest. Een verklaring in termen van draagkracht is dan ook slechts een gedeeltelijke verklaring. Bij herhaling zijn de gehuwde vrouwen aangewezen als het enige potentiële arbeidsreservoir van betekenis, dat in onze gespannen economie nog beschikbaar is ⁴⁾. Met de doorvoering van de werktijdverkorting spreekt dat des te sterker. Natuurlijk ziet ook de heer Berg dat de situatie op de arbeidsmarkt bij de invoering van de aftrek een rol speelt, maar hij verwaarloost dit element bij zijn theoretische argumentatie.

De forfaitaire vorm.

Vervolgens willen wij enkele opmerkingen plaatsen bij de volgende passages uit het betoog van de heer Berg: „Men mag aannemen dat de waarde van de huishoudelijke diensten van de vrouw verdisconteerd is in de inkomstenbelastingvrijstelling aan de voet (van de tabel). Bij het huidige inkomstenbelastingtarief bedraagt het theoretisch belastingvrije minimum (zo men wil: maximum) inkomen f. 1.320 voor een ongehuwde en f. 1.920 voor een echtpaar, dus f. 960 per gehuwde. Een bedrag van f. 2.640 min

²⁾ „Welkom voor gehuwde vrouwen” in „Doelmatig Bedrijfsbeheer” van december 1961.

³⁾ Prof. W. J. de Langen: „De grondbeginselen van het Nederlandse belastingrecht”, deel I en deel II. Voor het welvaartbeginsel zie deel II, blz. 234 e.v.

⁴⁾ Zie bijv. Prof. P. Kuin: „Economische aspecten van de arbeidstijdverkorting”. Preadvis voor de algemene jaarvergadering van de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel, Rotterdam 1960.

f. 1.920, dus van f. 720 wordt beschouwd als de door de huishoudelijke werkzaamheden van de vrouw en „economics of large scale” veroorzaakte draagkrachtverhoging bij dat „bestaansminimum”. En even verder wordt gesteld dat: „bij beroepsarbeid van de echtgenote de in het theoretisch belastingvrije minimuminkomen ingecalculerde draagkracht ingevolge haar huishoudelijke arbeid voor een overeenkomstig deel ten onrechte wordt belast”. Drs. Berg meent een logisch verband te kunnen leggen tussen de forfaitaire aftrek en de forfaitaire verlaging aan de voet van de tabel; voorwaar een opmerkelijke constructie! Ook hiertegen zijn evenwel enige bedenkingen in te brengen.

Ten eerste menen wij dat de verklaring voor de marge van f. 720 *primair* moet worden gezocht in de efficiencyvoordelen welke de economische eenheid, die het gezin is, meebrengt. De situatie van twee alleenwonende ongetrouwen (die beslist voor hun huishoudelijk werk geen personeel in dienst hebben!), vergeleken met de situatie van een echtpaar, toont dat het draagkrachtvoordeel van het echtpaar voor het merendeel ligt in de efficiencyvoordelen van het samenwonen. Die efficiencyvoordelen zijn niet te onderschatten: men denke o.a. aan huisvesting, meubilering, voeding, verlichting, verwarming enz. Deze voordelen blijven nu behouden, ongeacht de vraag of de vrouw al of niet buitenshuis werkt.

Overigens, ook al zou men voornamelijk willen zien naar de huishoudelijke werkzaamheden, dan moet het toch opvallen dat de aftrek oploopt tot maximaal f. 2.000, terwijl de te „compenseren” marge slechts f. 720 bedraagt. Neen, langs deze weg is de fundering van de forfaitaire vorm niet te vinden. De enige verklaring is de (ook door de heer Berg genoemde) praktische hanteerbaarheid van de vaste aftrek. Juist omdat de ontwerpen-Hofstra-Zijlstra in dit opzicht minder voldeden, zijn zij door het definitieve ontwerp-Van den Berge vervangen. Het is dus De Langens beginsel van de geoorloofde realisatie dat de vorm van de aftrek dicteerde.

Draagkracht, welvaart en nog iets?

Wij keren tenslotte terug naar de merites van de aftrek als zodanig. Beperken wij ons even tot de draagkracht-overweging, dan kan direct worden vastgesteld dat zelfs een ruwe benadering van de draagkrachtderving (los van de inkomsten) uit hoofde van de beroepsarbeid van de echtgenote te enen male onuitvoerbaar is. Er zijn in sommige gevallen wel enkele aantoonbare posten, zoals huishoudelijke hulp en kosten van kinderverzorging, maar daarbij is nooit vast te stellen in hoeverre die kosten nu werkelijk door de beroepsarbeid van de vrouw veroorzaakt

zijn. Voorts zijn er volstrekt onkwantificeerbare en individueel variërende posten, zoals geringere inkoop-efficiency en een veelvuldiger beroep op dienstverleningen. Bovendien zijn er ook nog zekere *besparingen* (die doorgaans buiten beschouwing blijven!) door het buitenshuis werken van de echtgenote, zoals geringere kosten van stroomverbruik en verwarming, geringere slijtage van de inboedel enz.

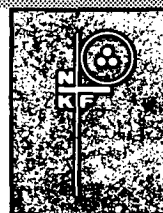
Dit alles is een onontwaarbaar geheel; ten hoogste kan men stellen dat „een zekere” draagkrachtderving zal optreden. Dit draagkrachtelement, gevoegd bij het welvaarts-motief geeft reeds een naar ons gevoel toereikende fundering van de aftrek. Daarnaast zouden wij dan, zij het heel omzichtig, een derde element willen aanstippen: de inspanning van de verkrijging. Het is evident dat een bepaald inkomen, verkregen uit arbeid van de man alleen, gemiddeld met minder inspanning verworven wordt dan hetzelfde inkomen, waarvoor man en vrouw beiden werken. Zou het rechtsbewustzijn zich er sterk tegen verzetten als aan deze factor enige invloed werd toegekend? Wij geloven het niet. Is het volstrekt onverenigbaar met de systematiek van onze inkomstenbelasting? Op het eerste gezicht lijkt het zo, maar bij nader inzien blijkt het minder eenvoudig te liggen.

Er zijn in het Nederlandse belastingrecht, verspreid over het gehele systeem van wetten, bepalingen te vinden die enerzijds de relatief gemakkelijk verkregen voordelen zwaarder beogen te treffen (het buitenkansmotief); anderzijds de relatief moeilijk verkregen voordelen beogen te ontzien. Prof. De Langen spreekt met zoveel woorden van de „bevoorrechte verkrijging” met als tegenpool de „moeizame verkrijging”. Een door hem genoemd voorbeeld van het laatste in de inkomstenbelasting: de vrijstelling ingaande 1 januari 1952 van militaire inkomsten van serganten-titulair en lagere militairen, die geen beroepsmilitairen zijn. Sterker dan in de inkomstenbelasting speelt het principe van de bevoorrechte verkrijging in andere wetten, bijv. in de successiewet en loterijbelastingwet. Het is een beginsel dat uit het belastingrecht als geheel niet weg te denken is. Hoe sterk het beginsel leeft in het rechtsgevoel, moge hieruit blijken dat zelfs zij, die het inspanningsmotief met stelligheid afwijzen, zoals Drs. Berg, er toch niet aan ontkomen het elders in de beschouwingen te betrekken. Wij citeren: „Een aftrekbaar stellen van de werkelijk gemaakte extra kosten van huishoudelijke hulp, kinderverzorging etc. blijkt zeer onbevredigend . . . ; bovendien zouden de werkende gehuwde vrouwen die zich huishoudelijke hulp en dergelijke niet kunnen permitteren en dus *met extra inspanning* (cursivering onzerzijds) het additionele inkomen verwerven, de aftrek ook niet ontvangen”.

(I. M.)

Kabels met papier- en met plasticisolatie voor hoogspanning, laagspanning en telecommunicatie. Kabelgarnituren, koperdraad en koperkabel, staaldraad en bandstaal

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEKEN • DELFT

Laten wij een voorzichtige slotsom formuleren, waarmee wellicht een ieder vrede kan hebben: de belastingfaciliteit voor de werkende gehuwde vrouw berust ten dele op het welvaartsmotief, ten dele op draagkracht-overwegingen. Zij is voor het rechtsbewustzijn des te eerder aanvaardbaar, gezien de relatief grote inspanning waarmee deze inkomsten verkregen worden. De forfaitaire vorm is gekozen op grond van praktische overwegingen.

's-Gravenhage.

Drs. E. VAN DER WOLK.

NASCHRIFT

1. Zal de voorgestelde belastingvoorziening ten gunste van de werkende gehuwde vrouw haar beroepsarbeid stimuleren? Mijn negatief antwoord op die vraag onderwerpt Drs. E. van der Wolk in zijn gewaardeerde reactie op mijn artikel „Fiscus en werkende echtgenote” in de eerste plaats aan een kritische beschouwing. Hij is van mening dat de nieuwe faciliteit duidelijk stimulerend op het arbeidsaanbod zal werken, daarbij uitgaande van een minimaal belastingvrij bedrag van f. 800 per jaar; deze f. 800 bestaat uit f. 500 vrijstelling uit hoofde van het onderhavige wetsontwerp, f. 100 kosten van verwerving en f. 200 extra „uit hoofde van de bekende aanschrijving”.

Nu is die bekende aanschrijving mij onbekend, tenzij bedoeld wordt dat de belastingplichtige zonder meer f. 200 kosten van verwerving in aftrek mag brengen, wanneer hij (eventueel samen met zijn vrouw) twee dienstbetrekkingen vervult. Doch ook indien men het juiste bedrag van f. 600 als minimum aftrek vooropstelt; kan men met Drs. Van der Wolk meegaan in zijn geloof, dat de reeds door het parlement goedgekeurde regeling het vrouwelijk arbeidsaanbod zal stimuleren. Hij zal het echter met mij eens zijn dat het niet meer is dan een geloof, zo min als mijn overtuiging van het tegendeel op iets anders berust. Het lijkt mij dan ook weinig zin hebben over deze zaak te strijden: de tijd zal één onzer gelijk geven.

Mocht de heer Van der Wolk het gelijk aan zijn zijde vinden, dan wordt het welvaartsbeginsel als één der verklaringsgronden van de regeling actueel. Het feit dat ik dat welvaartsbeginsel niet als zodanig introduceerde, berust op mijn eerder genoemd ongeloof in een invloed die van de fiscale voorziening op het economisch proces zou uitgaan. Naar mijn mening zal de belastingaftrek voor de werkende echtgenote veel belastingontduiking voorkómen, in het bijzonder van al die echtgenoten die met het verrichten van betaalde huishoudelijke diensten een gering inkomen verdienen, welk inkomen in zeer vele gevallen voor de belastingadministratie zal zijn verzwegen.

2. Meer principiële bezwaren heeft de heer Van der Wolk tegen de kern van mijn betoog: het leggen van een verband tussen de forfaitaire aftrek en de forfaitaire belastingverhoging aan de voet van de tabel. Een bedrag van f. 720 wordt bij het theoretisch belastingvrije minimum inkomen beschouwd als de hogere draagkracht van een echtpaar ten opzichte van een ongehuwde. Naar algemene opvatting kan die hogere draagkracht worden verklaard uit de huishoudelijke arbeid van de vrouw en uit de „economies of large scale” die de economische eenheid meebrengt.

Drs. Van der Wolk meent dat de efficiencyvoordelen, die ook blijven bestaan bij het beroepshalve werken van de echtgenote, *primair* die f. 720 kunnen verklaren. Dat is zijn goed recht, zij het dat ik niet inziet dat de waarde van de huishoudelijke werkzaamheden van de vrouw, die men toch wel op f. 3.000 per jaar mag taxeren, van secun-

daire betekenis is. Wanneer echter slechts erkend wordt dat de huishoudelijke diensten van de echtgenote bij het vaststellen van het bestaansminimum meespelen, is mijns inziens het logisch verband met een *vrijstelling voor inkomen, dat met geheel of gedeeltelijk prijsgeven van die diensten wordt verworven*, evident.

Dat de omvang van de belastingaftrek de eerdergenoemde marge van f. 720 thans sterk overtreft, kan evenmin leiden tot een verwerping van dat logisch verband. In de eerste plaats representeert het bedrag van f. 720 niet (meer) de *werkelijke* waarde van de forfaitair belaste draagkracht; ontwerpt de Minister van Financiën thans een vrijstelling die daarmee een oorzakelijk verband heeft, doch die tevens van enige reële betekenis moet zijn, dan moet hij het *kwantitatieve* verband wel loslaten. In de tweede plaats voorzag het oorspronkelijke voorstel van Minister Hofstra in een maximum aftrek van f. 624: een bedrag dat heel wat beter vergelijkbaar is met de f. 720. De daarop gevolgde verhoging van het maximum tot f. 1.000 (ontwerp-Zijlstra) en f. 2.000 (ontwerp-Van den Berge) is een gevolg van de druk die sinds 1958 op het Departement van Financiën is uitgeoefend; dat hierbij de verhouding van de belastingdruk ten opzichte van echtparen, waarvan de vrouw geen beroepsarbeid verricht, wat uit het oog is verloren, kan niet worden ontkend.

Zoals ik betoogde zie ik in het feit dat de Staatssecretaris de maximale aftrek van f. 2.000 niet wist te verdedigen op de gronden die in de ontwerpen-Hofstra en Zijlstra de aftrek rechtvaardigden, een duidelijk en gevaarlijk loslaten van het mijns inziens bestaande en door Drs. Van der Wolk gewraakte logische verband. Wanneer de heer Van der Wolk de regeling-Van den Berge geïsoleerd beziet, kan ik mij dan ook voorstellen dat hij het verband niet meer ziet; doch dat is, gezien de historische ontwikkeling van de aftrek, niet aan mij, doch aan Staatssecretaris Van den Berge te wijten.

3. Een laatste verschil van mening tussen de geachte inzender en ondergetekende is gelegen in de omstandigheid dat hij wél, en ik géen behoefte gevoel de belastingdruk op inkomen enigszins te differentiëren naar de inspanning waarmee dat inkomen is verkregen. Drs. Van der Wolks argumentatie in dezen is weinig overtuigend: De Langens beginsel van de bevoorrechte verkrijging, dat hier tot zijn recht zou moeten komen, mag dan duidelijke invloed doen gelden bij de belastingheffing van bijv. erfenissen en loterijprijzen, daar gaat het om vermogensoverdrachten, niet om inkomen.

Het door de heer Van der Wolk aangehaalde voorbeeld van het beginsel(tje) van de moeizame verkrijging in de inkomstenbelasting, namelijk de vrijstelling van militaire inkomsten van (niet meer dan f. 1,75 per dag verdienende) dienstplichtigen, wordt door Prof. De Langen op blz. 171 van zijn standaardwerk met grote reserve gegeven: „De Minister heeft daarbij medegedeeld, dat dit (bedoelde vrijstelling) geschiedde „op praktische gronden”, maar zouden zulke praktische gronden niet eveneens in andere gevallen aanwezig zijn en zou de welgezinde instelling, welke wij toch allen hebben jegens deze koude-oorlogsslachtoffers, niet bewust of onbewust iets hebben meegeholpen om dat zuurverdiende geldje belastingvrij te maken?”

Deze vrijstelling kan naar mijn mening volledig uit het beginsel van de geoorloofde uitvoering worden verklaard, in het bijzonder wanneer gelet wordt op de geringe grootte van de vrijgestelde bedragen en de extra administratie die de belasting van soldij zou meebrengen. Staatssecretaris

Van Den Berge heeft in de Memorie van Antwoord op het voorlopig verslag (Eerste Kamer, stuk 6534, no. 42a) nogmaals mét grote nadruk het beginsel van de bevoorrechte verkrijging in de inkomstenbelasting elke invloed ontzegd.

De opmerking van de heer Van der Wolk, dat ook ik niet ontkom aan de toepassing van dit in de inkomstenbelasting omstreden beginsel in de onderhavige materie, is weinig geslaagd: hij meent namelijk mijn mening te citeren, terwijl hij de argumentatie van Minister Hofstra citeert, zoals ik die weergaf en ten dele bestreed. Overigens ben ik hem dankbaar voor zijn reactie, waarbij hij de aandacht vestigde op door mij — terecht of ten onrechte — wat verwaarloosde aspecten.

's-Gravenhage.

E. L. BERG.

MEDEDELING VOOR ECONOMISTEN

EUROPADAGEN 1962

In aansluiting op de aankondiging in „E.-S.B.” van 3 januari jl. van de Europadagen 1962, te houden aan de Universiteit van Amsterdam op 18 en 19 januari 1962, zijn wij thans in de gelegenheid het programma voor deze dagen mede te delen. Het luidt als volgt:

Donderdag, 18 januari

10 uur: Opening door de Rector Magnificus.

- 10-11 uur: Prof. Dr. F. de Jong: De historische ontwikkeling van het thema der Europese integratie.
- 11-12 uur: Mr. S. C. H. Nederburgh: De gemeenschappelijke markt en haar vier vrijheden.
- 14-15 uur: Prof. Dr. C. Goedhart: In hoeverre kan binnén de E.E.G. gestreefd worden naar een gemeenschappelijk geldstelsel en een ge-coördineerd monetair beleid?
- 15-16 uur: Prof. Mr. A. J. P. Tammes: De samenwerking tussen Europees en nationaal recht.
- 16-17 uur: Prof. Dr. J. E. Andriessen: Wat moet en kan bereikt worden bij de harmonisatie der sociaal-economische politiek?

Vrijdag, 19 januari

- 10-11 uur: Prof. Dr. P. Kuin: De maatschappelijke orde en de beïnvloeding daarvan door de Europese integratie.
- 11-12 uur: Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart: Is een gemeenschappelijke energiepolitiek realiseerbaar en welke eisen stelt dit?
- 14-15 uur: Drs. J. H. Hoogwater: Politieke aspecten van de E.E.G., in het bijzonder bij de toetreding van Engeland.
- 15.30-17 uur: Forum, samengesteld uit alle sprekers, onder

Enkele vooraanstaande en financieel krachtige Nederlandse bedrijven hebben besloten tot oprichting van een

COMPUTER SERVICE BUREAU

Dit bureau, dat de vorm krijgt van een N.V., zal bedrijven en instellingen die om uiteenlopende redenen zelf geen elektronische rekenmachine aanschaffen van dienst kunnen zijn bij de elektronische verwerking van administratieve, wetenschappelijke en technische gegevens. Voor deze N.V. wordt gezocht één

DIRECTEUR

Deze goed gehonoreerde positie biedt uitstekende en boeiende perspectieven en stelt uiteraard hoge eisen. Naast ervaring op het terrein van computers zijn goede capaciteiten op organisatorisch en commercieel terrein noodzakelijk. Deze veelzijdigheid is voorwaarde voor de opbouw van het bureau. De voorkeur gaat uit naar sollicitanten met een zeer goede ervaring op het gebied van administratieve automatisering, verworven in leidende functie bijvoorbeeld bij een advies- of organisatiebureau of in hiermee vergelijkbare werkkring. Leeftijd 35 - 45 jaar.

Eigenhandig (niet met ballpoint) geschreven brieven met inlichtingen over leeftijd, opleiding en praktijk en vergezeld van een recente pasfoto vóór 22 januari a.s. aan het bureau van dit blad onder nummer E.S.B. 2-1, Postbus 42, Schiedam.

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

Hoofdkantoor Nederland:
Herengracht 475, Amsterdam-C. tel. 221322.
Head Office Canada:
1130 Bay Street, Toronto 5

...meer dan anderhalve
eeuw levensverzekering

leiding van Prof. Dr. P. Kuin. Ingegaan wordt op schriftelijk ingediende vragen. Daartoe zijn vragenstroken aanwezig, welke na elke ochtend resp. middag zullen worden verzameld.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Het punt van de invloed van de kasbeweging van de staat op de geldmarkt heeft onderwerp van discussie uitgemaakt in de Tweede Kamer. Zoals de lezer wel weet zijn het in het bijzonder de kwartaaluitkeringen aan de gemeenten en de inning van de voorlopige aanslagen van de vennootschapsbelasting, die storend op de gewone gang van zaken kunnen werken. De uitkering aan de gemeenten betekent een soms welkome, maar ook vaak een minder gewenste verruiming van de markt. Helaas is het voorstel van de regering in het ontwerp Financiële Verhoudingswet om voortaan de gemeenten per maand — en dan uiteraard 1/3 van het kwartaalbedrag — uit te betalen, niet doorgegaan.

De betaling van de vennootschapsbelasting brengt een veel grotere schok in omgekeerde richting mede. De heer Van Leeuwen suggereert nu d.m.v. rentevergoeding bij vervroegde kwijting de belastingplichtigen te prikkelen eerder te betalen, waardoor een egalisatietendentie zou gaan werken. De Minister van Financiën is op deze suggestie niet ingegaan, doch heeft wel getoond een open oog te hebben voor de be-

E.-S.B. 17-1-1962

TECHNISCHE HOGESCHOOL EINDHOVEN

Bij het bureau planning en organisatie van de Dienst Algemene Zaken kan als medewerker worden geplaatst een

ECONOOM

Het bureau is een staforgaan, dat de leiding van de Technische Hogeschool adviseert omtrent de kwantitatieve aspecten van toekomstige ontwikkelingen. De aan te stellen functionaris zal moeten beschikken over gedegen statistische kennis en vermogen om aan het feitenmateriaal een maximum aan conclusies te ontleen. Schriftelijke sollicitaties, onder vermelding van nr. V 854, te richten aan het hoofd van de centrale personeelsdienst van de Technische Hogeschool, Insulindelaan 2, Eindhoven.

THOMASSEN & DRIJVER BLIKEMBALLAGEFABRIEKEN N.V.

DEVENTER - OSS - HOOGEVEEN

vraagt voor haar Hoofdkantoor te Deventer een

Bedrijfseconomisch medewerker

ter uitbreiding van de afdeling Budgettering en Calculatie.

De taak van deze medewerker zal bestaan uit het helpen ontwikkelen van betere methoden op het gebied van budgettering en kostprijsberekening, het trekken van bedrijfsvergelijkingen, het verrichten van bijzondere kostenonderzoekingen en het beoordelen van budgetten en resultatenoverzichten.

Vereisten: Theoretische opleiding op tenminste M.O.-niveau (Boekhouden of Economie). Zo mogelijk ervaring op bovenvermeld gebied.

Leeftijd : omstreeks 30 jaar.

Kandidaten gelieven hun sollicitaties te richten aan de afdeling Algemeen Personeelsbeleid, postbus 103 te Deventer.

zwaren, die aan de huidige innigstechniek vastzitten. Hij stelt zich voor in 1962 zodanig met de afgifte van schatkistpapier te gaan manipuleren, dat belastingbetaling en het vervallen van papier elkaar tot op zekere hoogte compenseren. Voorwaarde hiervoor is, dat de staat zich wat vrijer kan bewegen en dat is bij de hoge tegoeden bij De Nederlandsche Bank de laatste tijd wel het geval. Wanneer het bedrijfsleven zelf dit „belastingpapier” zou nemen, zou de gedachte van Van Leeuwen toch, zij het op enigszins andere wijze, verwezenlijkt worden. Of de banken deze laatste eventuele ontwikkeling op prijs zouden stellen, kan een punt van twijfel zijn.

De kredietrestrictieregeling, die in het vorige jaar van kracht is geworden, houdt de bepaling in, dat wanneer gedurende drie opeenvolgende maanden de banken zich netjes binnen de lijnen zouden bewegen, de partijen over de al dan niet verlenging van het gentlemen's 'agreement overleg zouden plegen. Dit heeft volgens persberichten inmiddels plaats gehad met als resultaat, dat de regeling gehandhaafd blijft. Hierbij zal de toelaatbare stijging der relevante kredietverlening, die tot nu toe 1 pCt. per maand plus een eenmalige 3 pCt. heeft bedragen, tot ½ pCt. worden verminderd.

Kapitaalmarkt.

Geleidelijk breidt zich het systeem uit, waarbij boven het traditionele maximum, nl. ca. 2/3 van de executiewaarde van het onderpand, hypothecaire leningen worden gegeven. In deze rubriek signaleerden wij enige maanden geleden reeds, dat de coöperatieve landbouwbanken, zowel die aangesloten bij de Centrale te Utrecht, als die, welke op Eindhoven zijn georiënteerd, deze weg hadden betreden. Thans is de mogelijkheid van hypothecaire topfinanciering ook bij

N.V. MACHINEFABRIEK C. MATERS

Havenstraat 22-26
te BEVERWIJK

vraagt, mede voor haar
zusterbedrijven in Brussel en Parijs, een

Drs. Economie of Accountant

(lid N.I.V.A. of V.A.G.A.)

Deze functionaris zal belast worden met de interne financ. controle, het adviseren en bijstaan v. d. Directie in fiscale en bedrijfs-economische aangelegenheden en het samenstellen van financ. overzichten en kostprijsberekeningen.

Enige kennis van de mech. adm. wordt vereist, alsmede voldoende beheersing van de Franse, Duitse en Engelse taal.

Leeftijd 30 à 35 jaar, Psychotechnisch onderzoek zal worden verlangd. Een bekwame kracht, die enige jaren door de huidige accountant zal worden ingewerkt, bieden wij een zelfstandige, verantwoordelijke en afwisselende werkring met zeer goede perspectieven en een uitstekende honorering.

Uitvoerige sollicitaties met pasfoto, welke streng vertrouwelijk zullen worden behandeld, te richten aan de Directie.

KONINKLIJKE FABRIEK INVENTUM

FABRIEK VAN INSTRUMENTEN EN ELECTRISCHE APPARATEN N.V.

gevestigd te De Bilt (Provincie Utrecht)

UITGIFTE van

740 gewone aandelen,

elk groot nominaal f 500,- aan toonder
(desgewenst op naam),

ten volle delende in de resultaten van het boekjaar 1962
en van volgende boekjaren.

Ondergetekende deelt mede, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders van claimbewijzen, openstelt op

MAANDAG 22 JANUARI 1962,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij haar kantoren te **Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Bilthoven,**

tot de koers van 300 pct.,

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 10 januari 1962.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

Amsterdam, 10 januari 1962.

de particuliere spaarbanken gerealiseerd. Ook hier zorgt een solvabiliteitsverzekering, collectief door de Nederlandse Spaarbankbond gesloten, voor de zekerheid. De grens is hiervoor van ca. 65 pCt. van de waarde van het onderpand naar 90 pCt. verlegd.

Indexcijfers a: n Jelen. (1953 = 100)	27 dec. 1961	5 jan. 1962	12 jan. 1962
Algemeen	410	407	403
Intern. concerns	566	559	554
Industrie	366	368	363
Scheepvaart	184	186	183
Banken	253	253	254
Handel enz.	160	161	195

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 126,70	f. 124,70	f. 122,10
Philips G.B.	984½	992	981
Unilever	f. 189,70	f. 182,80	f. 187,30
Robeco	f. 252,50	f. 252	f. 248,50
Hoogovens, n.r.c.	776	773	749
A.K.U.	404¾	396½	387
Kon. Zout-Ketjen' n.r.c.	1.070	1.073	1.035
Zwanenberg-Organon	1.024	1.046	1.022
Interunie	f. 228	f. 227,50	f. 224,50
Amsterd. Bank	396	396	400

	27 dec. 1961	5 jan. 1962	12 jan. 1962
New York.			
Dow Jones Industrials	731	715	712
Rentestand.			
Langl. staatsobl. a)	4,12	4,11	4,10
Aand.: internationalen a)	2,83 b)		2,95
lokale a)	3,55 b)		3,54
Disconto driemaands schatkist- papier	1¾	1¾	1¾

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.
b) 19 december.

C. D. JONGMAN.

Maak gebruik van de rubriek

„VACATURES”

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend, begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

HET VOORLICHTINGSCENTRUM DETAILHANDEL

t.b.v. het Midden- en Kleinbedrijf zoekt:

A. voor de opbouw en leiding van het centrum

een bedrijfseconoom

die bij gebleken geschiktheid aangesteld zal worden tot

DIRECTEUR VAN DE DIENST

Aangeboden wordt een zeer belangrijke en veelomvattende functie, waarvoor kandidaten met ervaring en leidinggevende kwaliteiten, zo mogelijk in de detailhandel opgedaan, in aanmerking komen. De functie zal overeenkomstig haar belangrijkheid zeer ruim gehonoreerd worden.

B. voor de opleiding van bedrijfsadviseurs in deze dienst

JONGE ECONOMEN

van academisch niveau

welke na een intensieve training van ca. 8 maanden zullen worden te werk gesteld als bedrijfsadviseurs, belast met het doorlichten en adviseren van ondernemingen in de detailhandel dan wel in de staf van het voorlichtingscentrum zullen worden opgenomen. Ervaring strekt tot aanbeveling.

Voor deze aantrekkelijke functie wordt ook tijdens de training een uitstekend honorarium geboden.

Uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitaties worden ingewacht bij het Voorlichtingscentrum Detailhandel, Nieuwe Parklaan 74 te 's-Gravenhage.

CENTRAAL BEHEER

VERZEKERINGEN VOOR HET BEDRIJFSLEVEN

MOLEST-RISICO

vereniging voor onderlinge verzekering van schade door oorlogsgeweld aan onroerende en roerende goederen. Verzekerd bedrag meer dan 8 miljard gulden. Het lidmaatschap van deze onderlinge biedt tevens gehele of gedeeltelijke dekking tegen andere risico's, als schade door sabotage, val of noodlanding van een vliegtuig, overstroming, uitstromen van water, storm. Naast de molestverzekering wordt de mogelijkheid geboden tot volledige stormschadeverzekering tegen aantrekkelijke premies en op ruime voorwaarden. Ondernemingen zowel als particulieren kunnen als lid toetreden. Inlichtingen worden gaarne vrijblijvend verstrekt.

Naast **MOLEST-RISICO** kunnen voor u van belang zijn:

BRAND-RISICO

Brand- en bedrijfsschadeverzekering voor industriële en andere objecten.

VERVOER-RISICO

Transportverzekeringen van goederenzendingen in binnen- en buitenland.

WET-RISICO

Bedrijfs-w.a. verzekering

Motorrijtuigverzekering: w.a.-dekking voor alle motorrijtuigen f 500.000.- per gebeurtenis.

Ongevallenverzekering voor inzittenden.

PENSIOEN-RISICO

Ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invaliditeitsverzekering.

DIENSTVERLENING AAN HET BEDRIJFSLEVEN

VERENIGING VOOR CENTRALE ELEKTRONISCHE ADMINISTRATIE - C.E.A.

verricht administratieve werkzaamheden voor haar leden met behulp van elektronische apparatuur als loon-, voorraad- en debiteurenadministratie, facturering enz.

CENTRAAL
C.B.
BEHEER

BOS EN LOMMERPLANTSOEN 1 AMSTERDAM-W. TEL. 134971 - POSTBUS 8400

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE VAN RENTESPAARBRIEVEN 1962

tot een totaalbedrag van

f 37.500.000.—

(Tweede lening)

Grootte der stukken: f 500.— en f 100.— nominaal aan toonder.

KOERS VAN UITGIFTE 100 pCt.

**De rentespaarbrieven 1962^{II} zijn aflosbaar op 1 juli 1979
tegen een koers van 200 pCt.**

of naar keuze van de houder
op 1 mei 1971 tegen een koers van 140 pCt.

De N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten is bevoegd alle dan nog uitstaande Rentespaarbrieven 1962^{II} af te lossen op 1 september 1973 tegen een koers van 160 pCt., of per 1 augustus 1976 tegen een koers van 180 pCt.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op **dinsdag 23 januari 1962** van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur bij de kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voorzover in genoemde plaatsen gevestigd, van:

**Rotterdamsche Bank N.V.
De Twentsche Bank N.V.
Amsterdamsche Bank N.V.
Incasso-Bank N.V.
Lippmann, Rosenthal & Co.
R. Mees & Zoonen
Nationale Handelsbank N.V.
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
H. Oyens & Zonen N.V.
Pierson, Heldring & Pierson
Hope & Co.**

alsmede van **Nederlandsche Middenstandsbank N.V.
Coöp. Centr. Raiffeisen-Bank te Utrecht
Coöp. Centr. Boerenleenbank te Eindhoven**

voorts ten kantore van de Vennootschap

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 15 januari 1962.

Prospectussen alsmede, in beperkte mate, de statuten en het laatste jaarverslag, zijn bij bovenstaande kantoren verkrijgbaar.

's-Gravenhage, 15 januari 1962.

N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten.

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten
met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

Koninklijke Industriële Maatschappij
v/h **NOURY & VAN DER LANDE N.V.**
DEVENTER

Voor het

Bureau Marktonderzoek

zoeken wij een jonge

MEDEWERKER(STER)

In verband met het zeer veelzijdige onderzoekprogramma voor industriële en consumenten-markten in binnen- en buitenland, dienen kandidaten aan de volgende eisen te voldoen:

- ⊖ Praktische ervaring in marktonderzoek (desk- en field- research) en/of economisch literatuuronderzoek.
- ⊖ Heldere rapportagestijl.
- ⊖ Behoorlijke kennis van de moderne talen.
- ⊖ Bij voorkeur middelbare opleiding.

Sollicitaties in eigen schrift, met opgave van burgerlijke staat, opleiding, enz., worden gaarne ingewacht bij de Hoofdafdeling Personeelszaken, Postbus 10, Deventer.

Sluit uw verzekering bij de

Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij

VEREENIGING VAN LEVENSVERZEKERING EN LIJFRENTÉ

„De Groot-Noordhollandsche van 1845”

Algemeene Friesche Brandverzekering-Maatschappij N.V.

LEEWARDEN, BURMANIAHUIS

AMSTERDAM, VAN BRIENENHUIS

ROTTERDAM - DEN HAAG - UTRECHT - GRONINGEN - HENGELÓ - HAARLEM